



Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

28 päivänä maaliskuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 102 artikla – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet – Direktiivi 2014/104/EU – 9 artiklan 1 kohta – 10 artiklan 2–4 kohta – 21 ja 22 artikla – Jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettavat vahingonkorvauskanteet – Kansallisten päätösten vaikutukset – Vanhentumisajat – Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä – Ajallinen soveltaminen

Asiassa C-637/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa (Lissabonin alioikeus, Portugali) on esittänyt 25.7.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 15.11.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Cogeco Communications Inc.,

vastaan

Sport TV Portugal SA,

Controlinveste-SGPS SA ja

NOS-SGPS SA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev (esittelevä tuomari) sekä tuomarit T. von Danwitz, E. Levits, C. Vajda ja P. G. Xuereb,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies M. Ferreira,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.11.2018 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Cogeco Communications Inc., edustajinaan M. Sousa Ferro ja E. Ameye, advogados,
- Sport TV Portugal SA, edustajinaan C. I. Pinto Xavier ja M. Pena Machete, advogados,
- Controlinveste-SGPS SA, edustajinaan P. J. de Sousa Pinheiro ja L. Montenegro, advogados,

* Oikeudenkäyntikieli: portugali.

- NOS-SGPS SA, edustajinaan G. Machado Borges, J. Vieira Peres, G. Andrade e Castro ja M. Martins Pereira, advogados,
 - Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes, M. Figueiredo ja D. Sousa,
 - Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan S. Fiorentino, avvocato dello Stato,
 - Euroopan komissio, asiamiehinään P. Costa de Oliveira, B. Ernst, G. Meessen ja C. Vollrath,
- kuultuaan julkisasiamiehen 17.1.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU (EUVL 2014, L 349, s. 1) 9 artiklan 1 kohdan, 10 artiklan 2–4 kohdan, 21 artiklan 1 kohdan ja 22 artiklan sekä SEUT 102 artiklan ja vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Cogeco Communications Inc. ja toisaalta Sport TV Portugal SA, Controlinveste-SGPS SA ja NOS-SGPS SA ja joka koskee korvausvaatimusta vahingosta, joka on aiheutunut kilpailun vastaisista toimista, joihin Sport TV Portugal on ryhtynyt Controlinveste-SGPS:n ja NOS-SGPS:n tytäryhtiönä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2014/104 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä vahvistetaan tietyt säännöt, jotka ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että yrityksen tai yritysten yhteenliittymän aiheuttaman kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta vahinkoa kärsineet osapuolet voivat tosiasiallisesti käyttää oikeuttaan vaatia täysi korvaus tästä vahingosta kyseiseltä yritykseltä tai yritysten yhteenliittymältä. Siinä vahvistetaan säännöt, joilla edistetään vääristymätöntä kilpailua sisämarkkinoilla ja poistetaan sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan esteet varmistamalla kaikkialla unionissa samantasoinen suojele niille, jotka ovat kärsineet tällaista vahinkoa.”

- 4 Kyseisen direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan

- 1) ’kilpailuoikeuden rikkomisella’ SEUT 101 tai [SEUT] 102 artiklan taikka kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista;

--

- 3) ’kansallisella kilpailuoikeudella’ kansallisen oikeuden säännöksiä, joilla on samat pääasialliset tavoitteet kuin SEUT 101 ja [SEUT] 102 artiklalla ja joita sovelletaan samaan asiaan rinnakkain unionin kilpailuoikeuden kanssa asetuksen (EY) N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti,

lukuun ottamatta kansallisen oikeuden säännöksiä, joissa määrätään rikosoikeudellisia seuraamuksia luonnollisille henkilöille, paitsi siltä osin kuin tällaiset rikosoikeudelliset seuraamukset ovat keino panna täytäntöön yrityksiin sovellettavat kilpailusäännöt;

--

12) 'lopullisella rikkomista koskevalla päätöksellä' rikkomista koskevaa päätöstä, johon ei voida tai ei enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin;

--”

5 Mainitun direktiivin 9 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kilpailuoikeuden rikkominen, joka on todettu kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen lopullisella päätöksellä, katsotaan peruuttamattomasti vahvistetuksi niiden kansallisissa tuomioistuimissa SEUT 101 tai [SEUT] 102 artiklan taikka kansallisen kilpailuoikeuden nojalla nostettua vahingonkorvauskannetta varten.”

6 Saman direktiivin 10 artiklan 2–4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Vanhentumisajat eivät saa alkaa kulua, ennen kuin kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt ja kantajan tiedossa on tai sen tiedossa voidaan kohtuudella olettaa olevan

- a) toiminta ja se, että toiminta rikkoo kilpailuoikeutta;
- b) se, että kilpailuoikeuden rikkominen on aiheuttanut sille vahinkoa; ja
- c) rikkomiseen syyllystynt.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vahingonkorvauskanteiden nostamiseen sovellettavat vanhentumisajat ovat vähintään viisi vuotta.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vanhentumisaika keskeytyy tai, kansallisen oikeuden säännöksistä riippuen, vanhentumisaika katkeaa, jos kilpailuviranomainen käynnistää tutkimuksen tai menettelyn kilpailuoikeuden rikkomisesta, johon vahingonkorvauskanne liittyy. Keskeytyminen saa päättyä aikaisintaan vuosi sen jälkeen, kun rikkomista koskevasta päätöksestä on tullut lopullinen tai menettely on muulla tavoin lopetettu.”

7 Direktiivin 2014/104 21 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 27 päivänä joulukuuta 2016. Niiden on toimitettava viipymättä nämä säännökset kirjallisina komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.”

8 Kyseisen direktiivin 22 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisia säädöksiä, jotka on 21 artiklan nojalla annettu tämän direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, ei sovelleta taannehtivasti.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 21 artiklan nojalla annettuja muita kuin 1 kohdassa tarkoitettuja kansallisia säädöksiä ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu kansallisessa tuomioistuimessa ennen 26 päivää joulukuuta 2014.”

Portugalin oikeus

- 9 Siviililain (Código Civil) 498 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Oikeus vahingonkorvaukseen vanhenee kolmen vuoden kuluttua siitä päivästä, jona vahinkoa kärsinyt saa tiedon itselleen kuuluvasta oikeudesta, vaikkeivät vahingosta vastuussa oleva henkilö ja vahinkojen kokonaismäärä olisi tiedossa, sanotun kuitenkin rajoittamatta yleistä vanhentumista silloin, jos vahingon tapahtumisajankohdasta laskettava määräaika on päättynyt.

– –”

- 10 Siviiliprosessilain (Código de Processo Civil) 623 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Rikosoikeudellisessa menettelyssä annettu lainvoimainen tuomio synnyttää suhteessa kolmansiin kumottavissa olevan olettaman seuraamuksen edellytykset ja oikeudelliset tunnusmerkit täyttävien tosiseikkojen sekä rikosmuotoihin liittyvien tosiseikkojen olemassaolosta kaikissa riita-asioiden oikeudenkäynneissä, joissa kyse on lainvastaisesta teosta riippuvista oikeudellisista suhteista.”

- 11 Oikeudesta vahingonkorvaukseen kilpailusääntöjen rikkomisen johdosta 5.6.2018 annetun lain nro 23/2018, jolla pannaan täytäntöön tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/104/EU, muutetaan uusista kilpailusäännöistä 8.5.2012 annettua lakia nro 19/2012 ensimmäisen kerran ja muutetaan tuomioistuinlaitoksesta 26.8.2013 annettua lakia nro 62/2013 neljännen kerran (Lei n.º 23/2018 de 5 de junho – Direito a indemnização por infração ao direito da concorrência, transpõe a Diretiva 2014/104/UE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 26 de novembro de 2014, relativa a certas regras que regem as ações de indemnização no âmbito do direito nacional por infração às disposições do direito da concorrência dos Estados-Membros e da União Europeia, e procede à primeira alteração à Lei n.º 19/2012, de 8 de maio, que aprova o novo regime jurídico da concorrência, e à quarta alteração à Lei n.º 62/2013, de 26 de agosto, Lei de Organização do Sistema Judiciário) (Diário da República, 1. sarja, nro 107, 5.6.2018) ja jolla direktiivi 2014/104 on saatettu osaksi Portugalin oikeusjärjestystä, 24 §:n mukaan tämän lain aineellisoikeudellisia säännöksiä, todistustaakkaa koskevat säännökset mukaan lukien, ei sovelleta taannehtivasti eikä sen menettelysäännöksiä sovelleta kanteisiin, jotka on nostettu ennen sen voimaantuloa.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 12 Cogeco Communications, joka on Kanadaan sijoittautunut yhtiö, oli Cabovisão – Televisão Por Cabo SA:n (jäljempänä Cabovisão) osakas 3.8.2006–29.2.2012.
- 13 Cabovisão ja Sport TV Portugal tekivät 30.4.2008 sopimuksen erään televisiokanavan jakelusta.
- 14 Cabovisão teki 30.7.2009 Autoridade da Concorrênciale (Portugalin kilpailuviranomainen) kantelun, joka kohdistui ZON Multimédia, Serviços de Telecomunicações e Multimédia-SGPS SA:ta, ZON TV Cabo Portugal SA:ta, Sport TV Portugalia ja ZON Conteúdos – Actividade de Televisão e de Produção de Conteúdos SA:ta vastaan ja jossa kantelija esitti väitteitä kilpailua rajoittavista toimista television urheiluohjelmien premium-kanavien markkinoilla ja erityisesti syrjivästä hinnoittelusta, joka kantelijan mukaan merkitsi määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä.

- 15 Kilpailuviranomainen päätti olla ryhtymättä kantelun johdosta enempiin toimenpiteisiin muiden kantelussa tarkoitettujen yhtiöiden paitsi Sport TV Portugalin osalta.
- 16 Kilpailuviranomainen katsoi 14.6.2013 antamallaan päätöksellä, että Sport TV Portugal oli käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaansa niin SEUT 102 artiklassa kuin vastaavassa kansallisessa säännöksessä tarkoitetulla tavalla, ja määräsi kyseiselle yhtiölle 3 730 000 euron sakon.
- 17 Sport TV Portugal vaati kyseisen päätöksen kumoamista Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (kilpailu-, sääntely- ja valvonta-asioiden tuomioistuin, Portugali). Kyseinen tuomioistuin hyväksyi osittain Sport TV Portugalin kanteen todettuaan, ettei SEUT 102 artiklaa ollut sovellettava tässä tapauksessa, koska ei ollut näytetty, että kyseessä ollut kaupallinen menettely olisi voinut vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kyseisessä artiklassa tarkoitetulla tavalla. Näin ollen kyseinen tuomioistuin alensi sakon määrän 2 700 000 euroksi.
- 18 Sport TV Portugal valitti ensimmäisen oikeusasteen antamasta tuomiosta Tribunal da Relação de Lisboaan (Lissabonin ylioikeus, Portugali). Ylioikeus pysytti kyseisen tuomion 11.3.2015 antamallaan tuomiolla.
- 19 Cogeco Communications nosti 27.2.2015 Tribunal Judicial da Comarca de Lisboaassa (Lissabonin alioikeus, Portugali) kanteen muun muassa Sport TV Portugalia ja sen emoyhtiöitä vastaan. Kanteessa vaaditaan korvausta vahingosta, jonka Cogeco Communications väittää kärsineensä Sport TV Portugalin 3.8.2006–30.3.2011 harjoittamien kilpailun vastaisten menettelyjen vuoksi. Cogeco Communications vaati kyseistä tuomioistuinta toteamaan ensiksi, että kyseiset menettelyt merkitsivät SEUT 102 artiklan ja/tai vastaavan kansallisen säännöksen rikkomista. Kyseinen tuomioistuin katsoo tältä osin, että tämä asianosainen voi vielä näyttää kyseisessä tuomioistuimessa toteen, että pääasiassa kyseessä oleva väärinkäyttö vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 20 Pääasian vastaajat katsovat, että vaikka Cogeco Communications olisi ollut oikeutettu saamaan korvausta vahingosta, jonka se väittää kärsineensä, vahingonkorvausoikeus, johon se vetoaa, on vanhentunut. Pääasiassa sovellettavassa sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevassa Portugalin lainsäädännössä nimittäin säädetään vastaajien mukaan kolmen vuoden vanhentumisajasta, joka on alkanut kulua 30.4.2008 eli tämän tuomion 13 kohdassa mainitun jakelusopimuksen tekopäivänä tai 30.7.2009 eli päivänä, jona Cogeco Communications toimitti kantelunsa kilpailuviranomaiselle, tai 30.3.2011 eli päivänä, jona kilpailun vastaiset menettelyt ovat päättyneet, taikka viimeistään 29.2.2012 eli päivänä, jona Cogeco Communications on myynyt Cabovisão. Pääasian vastaajat täsmentävät, että jokaisena edellä mainittuna päivänä Cogeco Communicationsilla on ollut käytettävissään kaikki tarvittavat tiedot sen arvioimiseksi, oliko sillä oikeus vahingonkorvaukseen vai ei.
- 21 Cogeco Communications katsoo, että siviililain 498 §:ssä säädetty vanhentumisaika on alkanut kulua vasta 14.6.2013 eli päivänä, jona kilpailuviranomaisen päätös on tehty. Vasta kyseisen päätöksen perusteella sillä on nimittäin ollut käytettävissään kaikki tarvittavat tiedot ollakseen tietoinen kilpailuoikeuden vastaisten menettelyjen olemassaolosta ja toteuttaakseen korvausvaatimuksensa. Ennen kilpailuviranomaisen päätöstä olisi ollut mahdollista vedota vain epäilyyn kilpailusääntöjen rikkomisesta. Cogeco Communications katsoo, että vanhentumisaika on joka tapauksessa ollut keskeytyneenä kilpailuviranomaisessa vireillä olleen menettelyn ajan.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että pääasian oikeudenkäynnissä asianosaiset ovat yksityisoikeudellisia yhtiöitä, sen käsiteltäväksi saatettu kanne on nostettu ennen direktiivin 2014/104 saattamista osaksi kansallista oikeusjärjestystä koskevan määräajan päättymistä ja että kanteen nostamisen ajankohtana kyseistä direktiiviä ei vielä ollut saatettu osaksi Portugalin oikeusjärjestystä.

23 Tässä tilanteessa Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Voidaanko direktiivin [2014/104] 9 artiklan 1 kohtaa ja 10 artiklan [2–4] kohtaa sekä muita sovellettaviksi tulevia direktiivin säännöksiä tai Euroopan unionin yleisiä oikeusperiaatteita tulkita siten, että ne synnyttävät yksityiselle oikeussubjektille (tässä tapauksessa Kanadan oikeuden mukaan perustetulle osakeyhtiölle) oikeuksia, joihin kyseinen oikeussubjekti voi vedota päteväällä tavalla tuomioistuimessa toista yksityistä oikeussubjektia (tässä tapauksessa Portugalin oikeuden mukaan perustettua osakeyhtiötä) vastaan vahingonkorvauskanteen yhteydessä, kun kyseessä ovat kilpailuoikeuden rikkomisesta väitetysti aiheutuneet vahingot ja erityisesti kun jäsenvaltioille annettu direktiivin saattamista osaksi kansallista oikeusjärjestystä koskeva direktiivin [2014/104] 21 artiklan 1 kohdan mukainen määräaika ei ollut vielä päättynyt kanteen nostamispäivänä (27.2.2015)?
- 2) Voidaanko direktiivin [2014/104] 10 artiklan [2–4] kohtaa sekä muita sovellettaviksi tulevia direktiivin säännöksiä tai Euroopan unionin yleisiä oikeusperiaatteita tulkita siten, että niiden kanssa on ristiriidassa – – siviililain – – 498 §:n 1 momentin kaltainen kansallisen oikeuden säännös, jota sovelletaan tosiseikkoihin, jotka ovat tapahtuneet ennen direktiivin julkaisemista ja voimaantuloa sekä ennen direktiivin täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymistä, sellaisen kanteen yhteydessä, joka on nostettu niin ikään ennen viimeksi mainitun määräajan päättymistä, kun kyseisessä säännöksessä
- a) vahvistetaan kolmen vuoden vanhentumisaika sopimuksen ulkopuoliseen vahingonkorvausvastuuseen perustuvalla vahingonkorvausoikeudelle
 - b) säädetään, että kyseinen kolmen vuoden määräaika alkaa kulua siitä päivästä, jona vahinkoa kärsinyt saa tiedon itselleen kuuluvasta oikeudesta, vaikeivät vahingosta vastuussa oleva henkilö ja vahinkojen kokonaismäärä olisi tiedossa
 - c) ei ole normia, jossa säädettäisiin vanhentumisajan keskeytymisestä tai katkeamisesta taikka annettaisiin mahdollisuus sen keskeytymiseen tai katkeamiseen, jos kilpailuviranomainen käynnistää kilpailuoikeuden rikkomiseen liittyvän tutkimuksen tai menettelyn, johon vahingonkorvauskanne liittyy?
- 3) Voidaanko direktiivin [2014/104] 9 artiklan 1 kohtaa sekä muita sovellettaviksi tulevia direktiivin säännöksiä tai Euroopan unionin yleisiä oikeusperiaatteita tulkita siten, että niiden kanssa on ristiriidassa – – siviiliprosessilain – – 623 §:n kaltainen kansallisen oikeuden säännös, jota sovelletaan ennen direktiivin voimaantuloa ja direktiivin täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymistä tapahtuneisiin tosiseikkoihin sellaisen kanteen yhteydessä, joka on nostettu niin ikään ennen viimeksi mainitun määräajan päättymistä, kun kyseisessä säännöksessä
- a) säädetään, että hallinnollista rikkomusta koskevassa menettelyssä annettu lainvoimainen tuomio ei vaikuta siviilioikeudellisiin kanteisiin, joissa riita koskee lainvastaiseen tekoon perustuvia oikeudellisia suhteita tai
 - b) säädetään, että hallinnollista rikkomusta koskevassa menettelyssä annettu lainvoimainen tuomio synnyttää suhteessa kolmansiin vain kumottavissa olevan oletettaman seuraamukseen liittyvät edellytykset ja oikeudelliset tunnusmerkit täyttävien tosiseikkojen olemassaolosta riita-asioiden oikeudenkäynneissä, joissa riita koskee lainvastaisesta teosta riippuvia oikeudellisia suhteita?
- 4) Voidaanko – – direktiivin [2014/104] 9 artiklan 1 kohtaa ja 10 artiklan [2–4] kohtaa sekä SEUT 288 artiklan kolmatta kohtaa taikka mitä tahansa muuta sovellettavaksi tulevaa unionin primaarioikeuden tai johdetun oikeuden oikeussääntöä, oikeuskäytäntöön kuuluvaa ennakkotapausta tai Euroopan unionin yleistä oikeusperiaatetta tulkita siten, että ne estävät soveltamasta – – siviililain 498 §:n 1 momentin ja – – siviiliprosessilain 623 §:n kaltaisia kansallisia oikeussääntöjä, joissa ei oteta huomioon kyseisen direktiivin sanamuotoa tai tarkoitusta eikä pyritä saavuttamaan direktiivillä tavoiteltua lopputulosta, kun oikeussääntöä sovelletaan ennen direktiivin

[2014/104] julkaisemista, voimaantuloa ja täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymistä tapahtuneisiin tosiseikkoihin sellaisen kanteessa yhteydessä, joka on nostettu niin ikään ennen viimeksi mainitun määräajan päättymistä?

- 5) Toissijaisesti on niin, että jos unionin tuomioistuin vastaa myöntävästi mihin tahansa edellisistä kysymyksistä, voidaanko direktiivin [2014/104] 22 artiklaa sekä muita sovellettaviksi tulevia direktiivin säännöksiä tai Euroopan unionin yleisiä oikeusperiaatteita tulkita siten, että ne estävät soveltamasta kansallisen tuomioistuimen käsittelemässä asiassa – – siviililain 498 §:n 1 momenttia tai – – siviiliprosessilain 623 §:ää nykyisessä sanamuodossaan, vaikka niitä tulkittaisiin ja sovellettaisiin yhdenmukaisella tavalla direktiivin [2014/104] 10 artiklan säännösten kanssa?
- 6) Jos viidenteen kysymykseen vastataan myöntävästi, voiko yksityinen oikeussubjekti vedota direktiivin [2014/104] 22 artiklaan kansallisessa tuomioistuimessa toista yksityistä oikeussubjektia vastaan, kun kyseessä on vahingonkorvauskanne, jossa vahingon väitetään aiheutuneen kilpailuoikeuden rikkomisesta?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Viides ja kuudes kysymys

- 24 Viidennellä ja kuudennella kysymyksellään, jotka on syytä tutkia ensiksi yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele lähinnä, onko direktiivin 2014/104 22 artiklaa tulkittava siten, että kyseistä direktiiviä sovelletaan pääasiassa.
- 25 Direktiivin 2014/104 ajallisesta soveltamisesta on todettava, että kyseiseen direktiiviin sisältyy erityissäännös, jossa nimenomaisesti määritellään direktiivin menettelysäännösten ja aineellisten säännösten ajallisen soveltamisen edellytykset.
- 26 Yhtäältä erityisesti direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden oli varmistettava, että kansallisia säädöksiä, jotka on 21 artiklan nojalla annettu tämän direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, ei sovelleta taannehtivasti.
- 27 Toisaalta direktiivin 2014/104 22 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden oli varmistettava, että tämän direktiivin menettelysäännösten noudattamiseksi annettuja kansallisia säädöksiä ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu kansallisessa tuomioistuimessa ennen 26.12.2014.
- 28 Direktiivin 2014/104 22 artiklan 2 kohdasta seuraakin vastakkaispäätelmänä, että jäsenvaltioilla oli harkintavaltaa niiden päättäessä kyseistä direktiiviä kansallisen oikeusjärjestyksen osaksi saattaessaan siitä, oliko direktiivin menettelysäännösten täytäntöön panemiseksi annettuja kansallisia säännöksiä sovellettava vahingonkorvauskanteisiin, jotka oli nostettu 26.12.2014 jälkeen mutta ennen kyseisen direktiivin täytäntöönpanoa tai viimeistään ennen sen täytäntöönpanolle säädetyn määräajan päättymistä.
- 29 Siinä tapauksessa, että jäsenvaltiot ovat tätä mahdollisuutta käyttäessään päättäneet, että niiden kansallisen oikeuden säännöksiä, joilla direktiivin 2014/104 menettelysäännökset saatetaan osaksi kansallista oikeusjärjestystä, ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu ennen kyseisten kansallisten säännösten voimaantuloa, kanteisiin, jotka on nostettu 26.12.2014 jälkeen mutta ennen kyseisen direktiivin täytäntöönpanolle säädetyn määräajan päättymistä, sovelletaan näin ollen ainoastaan niitä kansallisia menettelysääntöjä, jotka olivat voimassa jo ennen kyseisen direktiivin täytäntöönpanoa.

- 30 Tämä pätee siten vielä suuremmalla syyllä kansallisiin säännöksiin, joita jäsenvaltiot ovat antaneet direktiivin 2014/104 21 artiklan mukaisesti tämän direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, koska direktiivin 22 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, ettei tällaisia kansallisia säännöksiä ole sovellettava taannehtivasti.
- 31 Nyt käsiteltävässä tapauksessa on yhtäältä kiistatonta, että Cogeco Communicationsin vahingonkorvauskanne on nostettu 27.2.2015 eli ennen direktiivin 2014/104 kansallisen oikeusjärjestyksen osaksi saattamiselle säädetyn määräajan päättymistä ja ennen tämän direktiivin saattamista osaksi Portugalin oikeusjärjestystä lailla nro 23/2018.
- 32 Toisaalta unionin tuomioistuimen käytössä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Portugalin lainsäätäjät on päättänyt kyseisen lain 24 §:ssä, että kansallisia menettelysääntöjä, joilla pannaan täytäntöön kyseisen direktiivin menettelysäännökset, ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu ennen kyseisen lain voimaantuloa.
- 33 Sen vuoksi, ja koska direktiivin 2014/104 22 artiklan 1 kohdassa kielletään direktiivin 21 artiklan nojalla annettujen Portugalin oikeuden aineellisten säännösten taannehtiva soveltaminen, on joka tapauksessa katsottava, että tätä direktiiviä ei ole ajallisesti sovellettava pääasiassa.
- 34 Viidenteen ja kuudenteen kysymykseen on edellä esitetyin perustein vastattava, että direktiivin 2014/104 22 artiklaa on tulkittava siten, että kyseistä direktiiviä ei sovelleta pääasiassa.

Toinen kysymys ja neljännen kysymyksen ensimmäinen osa

- 35 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen. Se, että kansallinen tuomioistuin on muodollisesti esittänyt ennakkoratkaisukysymyksen viittaamalla tiettyihin unionin oikeuden määräyksiin tai säännöksiin, ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä kansalliselle tuomioistuimelle kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä kansallisen tuomioistuimen arvioidessa käsiteltävänä olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kansallinen tuomioistuin kysymyksiä esittäessään viitannut niihin. Unionin tuomioistuimen on poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon riidan kohde (tuomio 27.6.2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 36 Kun otetaan huomioon kaikki ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät seikat sekä Cogeco Communicationsin, Sport TV Portugalin, Controlinveste-SGPS:n, NOS-SPGS:n, Portugalin hallituksen ja Euroopan komission huomautukset sekä viidenteen ja kuudenteen kysymykseen annettu vastaus, tulkintaan liittyvien hyödyllisten seikkojen esittämiseksi ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle on tässä tapauksessa muotoiltava uudelleen toinen kysymys ja neljännen kysymyksen osa, joka koskee siviililain 498 §:n 1 momentin kaltaisen kansallisen säännösten yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa.
- 37 Ennakkoratkaisupyynnöstä nimittäin ilmenee, että Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa pohtii tarkemmin sanottuna sitä, onko SEUT 102 artiklaa ja tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteita tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa yhtäältä säädetään, että vahingonkorvauskanteita koskeva vanhentumisaika on kolme vuotta ja alkaa kulua siitä päivästä, jona vahingon kärsinyt on tullut tietoiseksi oikeudestaan korvaukseen, vaikkeivät rikkomiseen syyllistynyt

henkilö ja vahingon täsmällinen laajuus ole tiedossa, ja jossa toisaalta ei säädetä minkäänlaisesta mahdollisuudesta vanhentumisajan keskeyttämiseen tai katkaisemiseen kansallisessa kilpailuviranomaisessa vireillä olevan asian käsittelyn ajaksi.

- 38 Tältä osin on syytä muistuttaa, että SEUT 102 artikla tuottaa välittömiä oikeusvaikutuksia yksityisten välisissä suhteissa ja sillä perustetaan välittömästi yksityisten hyväksi oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojeltava (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 39 SEUT 102 artiklan täysi tehokkuus ja erityisesti tässä artikkelissa ilmaistun kiellon tehokas vaikutus vaarantuisi, jos kaikki henkilöt eivät voisi vaatia sellaisen vahingon korvaamista, joka heille on aiheutunut väärinkäytön luonteisesta määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen menettelystä, joka voi rajoittaa tai vääristää kilpailua (ks. analogisesti tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 40 Jokaisella on siis oikeus vaatia kärsimänsä vahingon korvaamista, jos tämän vahingon ja SEUT 102 artikkelissa kielletyn määräävän markkina-aseman väärinkäytön välillä on syy-yhteys (ks. analogisesti tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 41 Jokaiselle kuuluva oikeus vaatia tällaisen vahingon korvaamista parantaa näet unionin kilpailusääntöjen tehokkuutta ja on omiaan vähentämään määräävän markkina-aseman väärinkäytön, joka voi rajoittaa tai vääristää kilpailua, houkuttelevuutta ja edistää siten toimivan kilpailun ylläpitämistä Euroopan unionissa (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 42 Jos unioni ei ole antanut asiaa koskevia ajallisesti sovellettavia säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on annettava SEUT 102 artikkelissa kielletystä määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä aiheutuvan vahingon korvaamisen vaatimista koskevan oikeuden käyttämiseen liittyvät tarkemmat säännöt, mukaan lukien vanhentumisaikoja koskevat säännökset, edellyttäen kuitenkin, että vastaavuusperiaatetta ja tehokkuusperiaatetta noudatetaan (ks. analogisesti tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 43 Säännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat yksityisten oikeudet, eivät siis saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia luonteeltaan jäsenvaltion sisäisiä oikeussuojakeinoja (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 25 kohta).
- 44 Tässä yhteydessä ja erityisesti kilpailuoikeuden alalla nämä säännöt eivät saa haitata SEUT 102 artiklan tehokasta soveltamista (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2014, Kone ym., C-557/12, EU:C:2014:1317, 26 kohta).
- 45 Koska vanhentumisajat ovat kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan vaateen toteuttamiseen liittyviä sääntöjä, tässä yhteydessä on julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksensa 81 kohdassa toteamin tavoin otettava ensinnäkin huomioon vanhentumista koskevat Portugalin oikeuden säännöt kokonaisuutena.
- 46 Toiseksi on otettava huomioon kilpailuoikeudellisten asioiden erityispiirteet ja erityisesti se seikka, että unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuvan vahingon korvaamista koskevien kanteiden nostaminen edellyttää lähtökohtaisesti monitahoista tosiseikkojen ja taloudellisten seikkojen analysointia.

- 47 Tämän vuoksi on syytä todeta, että kansallinen säännöstö, jossa vahvistetaan ajankohta, josta vanhentumisaika alkaa kulua, vanhentumisajan pituus sekä tarkemmat säännöt vanhentumisajan keskeyttämiseksi tai katkaisemiseksi, on mukautettava kilpailuoikeuden erityispiirteisiin ja tavoitteisiin, joita on asianomaisten henkilöiden toteuttamalla kilpailusääntöjen täytäntöönpanolla, jottei SEUT 102 artikla menettäisi täysimääräistä vaikutustaan.
- 48 Tästä seuraa, että vanhentumisaika ei saa olla niin lyhyt, että se yhdessä vanhentumista koskevien muiden sääntöjen kanssa tekee vahingonkorvausvaateen toteuttamisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.
- 49 Lyhyet vanhentumisajat, jotka alkavat kulua, ennen kuin unionin kilpailusääntöjen rikkomisesta vahinkoa kärsinyt on voinut saada tiedon siitä, kuka rikkomiseen on syyllistynyt, ovat omiaan tekemään vahingonkorvausvaateen toteuttamisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.
- 50 Jotta nimittäin vahinkoa kärsinyt voisi nostaa vahingonkorvauskanteen, hänen on välttämättä tiedettävä, kuka on vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta.
- 51 Sama pätee sellaiseen lyhyeen vanhentumis aikaan, jonka kulumista ei voida keskeyttää tai katkaista sellaisten menettelyjen kestoajaksi, joiden päätteeksi kansallinen kilpailuviranomainen tai muutoksenhakutuomioistuin antaa lopullisen päätöksen.
- 52 Vanhentumisajan pituuden asianmukaisuus tehokkuusperiaatteen vaatimusten kannalta on nimittäin erityisen tärkeää sekä kansallisen kilpailuviranomaisen lopullisesta päätöksestä riippumatta nostettavien että tällaisen päätöksen jälkeen nostettavien vahingonkorvauskanteiden yhteydessä. Viimeksi mainittujen kanteiden osalta on niin, että jos vanhentumisaika, joka alkaa kulua ennen sellaisten menettelyjen päättymistä, joiden päätteeksi kansallinen kilpailuviranomainen tai muutoksenhakutuomioistuin antaa lopullisen päätöksen, on liian lyhyt näiden menettelyjen kestoajaksi nähden ja jos sen kulumista ei voida keskeyttää eikä katkaista tällaisten menettelyjen aikana, ei voida sulkea pois sitä, että vanhentumisaika kuluu loppuun jo ennen kyseisten menettelyjen päättymistä. Tässä tapauksessa kaikkien vahinkoa kärsineiden olisi mahdotonta nostaa kanteita, jotka perustuvat lopulliseen päätökseen, jolla todetaan unionin kilpailusääntöjen rikkominen.
- 53 Tässä yhteydessä on katsottava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kolmen vuoden vanhentumisaika, joka yhtäältä alkaa kulua sinä päivänä, jona vahinkoa kärsinyt on tullut tietoiseksi oikeudestaan korvaukseen, vaikka rikkomiseen syyllistynyt ei ole tiedossa, ja jonka kulumista ei toisaalta voida keskeyttää eikä katkaista kansallisessa kilpailuviranomaisessa vireillä olevan menettelyn ajaksi, tekee korvausvaateen toteuttamisen käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.
- 54 Vastaavuusperiaatteen osalta nyt käsiteltävässä asiassa on ilmeistä, ettei tätä periaatetta ole loukattu, koska on kiistatonta, että vanhentumista koskevia kansallisia sääntöjä sovelletaan sekä unionin oikeuden nojalla nostettuihin että kansallisen oikeuden nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin ja ettei niiden sovellettavuus riipu siitä, perustuuko oikeus vaatia täysimääräistä korvausta kansallisten kilpailusääntöjen rikkomiseen vai unionin kilpailusääntöjen rikkomiseen.
- 55 Toiseen kysymykseen ja neljännen kysymyksen osaan, joka koskee siviililain 498 §:n 1 momentin kaltaisen kansallisen säännösten yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa, on edellä todettu perusteiden vastattavana, että SEUT 102 artiklaa ja tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa yhtäältä säädetään, että vahingonkorvauskanteita koskeva vanhentumisaika on kolme vuotta ja alkaa kulua siitä päivästä, jona vahingon kärsinyt on tullut tietoiseksi oikeudestaan korvaukseen, vaikkei rikkomiseen syyllistynyt ole tiedossa, ja jossa toisaalta ei säädetä minkäänlaisesta mahdollisuudesta vanhentumisajan keskeyttämiseen tai katkaisemiseen kansallisessa kilpailuviranomaisessa vireillä olevan asian käsittelyn ajaksi.

Kolmas kysymys ja neljännen kysymyksen toinen osa

- 56 Kolmannella kysymyksellään ja neljännen kysymyksen osalla, joka koskee siviiliprosessilain 623 §:n kaltaisen kansallisen säännösten yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo lähinnä, ovatko SEUT 102 artikla ja tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa säädetään, että kilpailusääntöjen rikkomisen lopullinen toteaminen kansallisessa kilpailuviranomaisessa käsiteltävässä seuraamusmenettelyssä ei sido vahingonkorvauskannetta käsittelevän tuomioistuimen arviointia siitä, onko kilpailusääntöjen rikkominen tapahtunut, vaan muodostaa siitä pelkän kumottavissa olevan oletaman.
- 57 Tässä yhteydessä on muistettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämällä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeussäännön tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 20.12.2017, Núñez Torreiro, C-334/16, EU:C:2017:1007, 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 58 Nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen käytössä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão on osittain kumonnut kilpailuviranomaisen 14.6.2013 antaman päätöksen sillä perusteella, ettei SEUT 102 artiklaa ollut sovellettava Sport TV Portugalin menettelyyn, koska kyseessä olevan kaupallisen menettelyn ei ollut näytetty voivan vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan tässä artiklassa tarkoitettulla tavalla. Tribunal da Relação de Lisboa pysytti 11.3.2015 Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão antaman tuomion.
- 59 Tästä seuraa, että ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä oleva asia ei koske sellaista vahingonkorvauskannetta, joka on nostettu kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen antaman SEUT 102 artiklan rikkomisen toteamista koskevan lopullisen päätöksen jälkeen.
- 60 Näin ollen on ilmeistä, että kolmannessa kysymyksessä ja neljännen kysymyksen osassa, joka koskee siviiliprosessilain 623 §:n kaltaisen kansallisen säännösten yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa, pyydetyllä SEUT 102 artiklan tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen ja että nämä kysymykset on sen vuoksi jätettävä tutkimatta.

Ensimmäinen kysymys

- 61 Ensimmäiseen kysymykseen ei toisesta kuudenteen kysymykseen annetut vastaukset huomioon ottaen ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU 22 artiklaa on tulkittava siten, että kyseistä direktiiviä ei sovelleta pääasiassa.**
- 2) **SEUT 102 artiklaa ja tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa yhtäältä säädetään, että vahingonkorvauskanteita koskeva vanhentumisaika on kolme vuotta ja alkaa kulua siitä päivästä, jona vahingon kärsinyt on tullut tietoiseksi oikeudestaan korvaukseen, vaikkei rikkomiseen syylistynyt ole tiedossa, ja jossa toisaalta ei säädetä minkäänlaisesta mahdollisuudesta vanhentumisajan keskeyttämiseen tai katkaisemiseen kansallisessa kilpailuviranomaisessa vireillä olevan asian käsittelyn ajaksi.**

Allekirjoitukset